

Tomasz Siudek

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

DZIAŁALNOŚĆ KREDYTOWA BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH A LOKALNY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY W POLSCE

CREDIT ACTIVITIES OF COOPERATIVE BANKS AND LOCAL SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT IN POLAND

Słowa kluczowe: banki spółdzielcze, kredyty bankowe, lokalny rozwój społeczno-gospodarczy
Key words: cooperative banks, bank loans, local socio-economic development

Synopsis. Przedstawiono wpływ działalności kredytowej banków spółdzielczych na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy w Polsce. W badaniach zastosowano analizę czynnikową w celu oszacowania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie powiatu oraz współczynniki korelacji i regresji w celu określenia zależności pomiędzy poziomem udzielonych kredytów przez banki spółdzielcze a lokalnym rozwojem społeczno-gospodarczym. Z uzyskanych danych wynika, że wpływ banków spółdzielczych na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy był słaby. Korelacje między badanymi zmiennymi zawarte były w przedziale od -0,16 do 0,30.

Wstęp

Banki spółdzielcze w Unii Europejskiej należą do najstarszych form zespołowego działania, odgrywając istotną rolę w realizacji polityki rolnej i rozwoju lokalnego środowiska. Obsługują one zarówno ludność wsi, jak i miast. Są głównymi instytucjami finansowymi wspierającym rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich, jak również małe i średnie przedsiębiorstwa. Przez kredytowanie odgrywają kluczową rolę w rozwoju regionalnym i lokalnym. Wspierają spójność gospodarczą i społeczną [Diepenbeek, De Vries 2004]. Są głównymi pośrednikami w transferze dopłat bezpośrednich z Unii Europejskiej do gospodarstw rolnych. Przez wspomaganie finansowe, głównie w formie kredytów preferencyjnych z dopłatami państwa, przyczyniają się do modernizacji i unowocześniania rolnictwa, aktywizowania i wspierania wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich oraz doskonalenia infrastruktury techniczno-produkcyjnej i społecznej na tych obszarach. W latach 2007-2013 Unia Europejska przeznaczyła duże kwoty na programy rozwoju obszarów wiejskich. Obecnie, większość przekazywana jest za pośrednictwem sektora banków spółdzielczych, który charakteryzuje się najlepiej rozwiniętą siecią placówek bankowych na terenach wiejskich i małych miast.

Powstaje jednak fundamentalne pytanie, czy banki spółdzielcze w Polsce w ostatnich latach odgrywały faktycznie istotną rolę w lokalnym rozwoju społeczno-gospodarczym. Ażeby odpowiedzieć na to pytanie dokonano najpierw pomiaru rozwoju społeczno-gospodarczego na poziomie lokalnym (powiatu)¹, a dopiero potem zbadano wpływ działalności banków spółdzielczych (BS) na ten rozwój. Z literatury zagranicznej wynika [Bernanke 1983, 1986, Schreft 1990, Bernanke, James 1991], że głównym czynnikiem sektora finansowego wpływającym na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy jest wartość udzielanych kredytów, stąd zbadano zależność lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego od wartości kredytów udzielonych przez banki spółdzielcze w Polsce.

---

¹ Przy badaniu zależności lokalnego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego od wartości kredytów udzielonych przez BS, autor wykorzystał tylko banki spółdzielcze o kapitałach własnych do 1 mln euro, ponieważ banki te mogły prowadzić działalność tylko na terenach powiatów, w których znajdowały się ich centrale. Mając dane dotyczące rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów oraz wielkości kredytów udzielonych na terenie tych powiatów można było dokładnie określić zależność pomiędzy tymi zmiennymi. Pozostałe BS o kapitałach własnych powyżej 1 mln euro wyeliminowano z badania, ponieważ banki mogły prowadzić działalność na terenie województwa lub całej Polski – trudno więc było ustalić, na terenach których powiatów banki te udzielały kredytów. Obszar działania banków spółdzielczych reguluje ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających (Dz. U. 2000, nr 119, poz. 1252).

Cel, zakres i metodyka badań

Głównym celem badań było określenie zależności między lokalnym rozwojem społeczno-gospodarczym a wielkością udzielanych kredytów przez banki spółdzielcze w Polsce. W pracy sformułowano hipotezę badawczą, w której zakłada się, że banki spółdzielcze przez udzielone kredyty wpływają statystycznie istotnie na wzrost lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Badania przeprowadzono w latach 2002-2007. Głównym źródłem informacji były dane makroekonomiczne pozyskane z GUS (51 zmiennych pierwotnych) oraz sprawozdania finansowe banków spółdzielczych opublikowane w Monitorach Spółdzielczych B. Te pierwsze informacje wykorzystano w celu oszacowania lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego, zaś drugie w celu ustalenia wartości udzielonych kredytów przez banki spółdzielcze. Wykorzystane dane makroekonomiczne GUS dotyczyły takich obszarów, jak: rolnictwo, leśnictwo, ochrona środowiska, przemysł, budownictwo, transport, inwestycje, dochody i wydatki jednostek samorządu terytorialnego, gospodarka komunalna, bezrobocie, ochrona zdrowia i opieka społeczna, szkolnictwo, demografia, turystyka oraz kultura i sztuka.

W badaniach zastosowano analizę czynnikową w celu wyodrębnienia czynników, które miały największy wpływ na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy. W celu ich wyodrębnienia zastosowano kryterium Kaisera oraz metodę graficzną, tzw. test osypiska. Za składowe główne przyjęto te czynniki, dla których wartość własna była wyższa od 1 [Aczel 2000].

Wartości czynników głównych oraz wartości wskaźnika syntetycznego lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego poszczególnych powiatów Polski obliczono według poniższych równań:

$$U_k = a_{1k}x_1 + a_{2k}x_2 + a_{3k}x_3 + \dots + a_{nk}x_n \quad (1)$$

gdzie:

- U_k – wartość k -tego czynnika głównego, $k = 1, 2, \dots, t$,
- a_{ik} – oszacowane wagi składowe i -tych zmiennych pierwotnych przy k -tym czynniku głównym,
- x_i – wartość i -tej zmiennej pierwotnej, $i = 1, 2, \dots, n$.

$$W_s = b_1U_1 + b_2U_2 + b_3U_3 + \dots + b_tU_t \quad (2)$$

gdzie:

- W_s – wskaźnik syntetyczny lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego,
- b_k – oszacowane wagi składowe k -tych czynników głównych, odzwierciedlające określony procent zmienności, $k = 1, 2, \dots, t$,
- U_k – wartość k -tego czynnika głównego, $k = 1, 2, \dots, t$.

Średnie wartości kredytów udzielone przez banki spółdzielcze w Polsce w latach 2002-2007 określono przy wykorzystaniu jednoczynnikowej analizy wariancji ANOVA. Istotność różnic między średnimi określono przy wykorzystaniu testu Duncana.

W celu określenia związku między lokalnym rozwojem społeczno-gospodarczym powiatów a wartością udzielonych kredytów przez banki spółdzielcze zastosowano współczynniki korelacji Pearsona i współczynniki regresji. Istotność tych współczynników zbadano przy pomocy testu t-Studenta.

Teoretyczne ujęcie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz jego związku z rozwojem sektora finansowego w świetle badań empirycznych

Pojęcie rozwoju społeczno-gospodarczego w ekonomii definiowane jest przez badaczy w różny sposób. Według Marksa [1906] rozwój społeczno-gospodarczy to przechodzenie zachodzących w społeczeństwie zmian ilościowych w jakościowe oraz doskonalenie społeczeństwa, państwa i gospodarki. Zdaniem francuskiego ekonomisty Perroux [1961] rozwój społeczno-gospodarczy jest połączeniem zmian psychologicznych i społecznych ludności, które czynią ją zdolną do kumulowania i trwałego zwiększania swojego realnego produktu. W ujęciu Marciniaka [2006] rozwój społeczno-gospodarczy oznacza zmiany zdolności wytwórczych, stosunków ekonomicznych, produkcji, struktury i mechanizmu funkcjonowania gospodarki, konsumpcji oraz środowiska naturalnego. Skutkiem rozwoju społeczno-gospodarczego jest udoskonalanie wszystkich jego czynników, a także wzrost ilości i jakości dóbr oraz usług, służących do zaspokojenia określonych potrzeb. Piasecki [2003] z kolei uważa, że rozwój społeczno-gospodarczy jest pojęciem szerokim, które zawiera elementy jakościowe i obejmuje przemiany w sferach gospodarki, polityki, kultury, systemu instytucji, ekologii, techniki i technologii.

Istotnym problemem w badaniach ekonomicznych jest ustalenie, czy istnieje ścisła zależność pomiędzy rozwojem sektora finansowego a rozwojem społeczno-gospodarczym. W literaturze zagra-

nicznej można znaleźć prace z zakresu badania związku między rozwojem sektora finansowego a rozwojem społeczno-gospodarczym. Wynika z niego, że istnieją prace, w których stwierdzono ścisłą zależność pomiędzy rozwojem społeczno-gospodarczym a rozwojem sektora finansowego [Goldsmith 1969, Bernanke 1983, 1986, Schreft 1990, Greenwood, Jovanovic 1990, Bernanke, James 1991, De Gregorio, Guidotti 1995, Achmed, Ansarii 1998, Lucchetti, Papi, Zazzaro 2001, Shan, Moris, Sun 2001, Al-Yousif 2002, Calderon, Liu 2003] oraz prace, w których takiego związku nie wykazano [Robinson 1952, Lucas 1988, Kraheni, Schmit 1994, Stiglitz 1994]. Dużym problem w badaniach jest również wskazanie, czy rozwój sektora finansowego stymuluje rozwój społeczno-gospodarczy, czy też jest odwrotnie – rozwój społeczno-gospodarczy stymuluje rozwój finansowy. Z doświadczenia kryzysu finansowego na świecie w latach 2008-2010 należy stwierdzić, że sektor finansowy odgrywa bardzo duży wpływ na rozwój sfery realnej. Dowodem tego jest bardzo duży spadek poziomu wzrostu gospodarczego w USA oraz Unii Europejskiej.

Wartość udzielonych kredytów przez banki spółdzielcze w Polsce a lokalny rozwój społeczno-gospodarczy w latach 2002-2007

Na początku badań określono poziom rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów, na terenie których prowadziły działalność badane banki spółdzielcze. W wyniku zastosowania analizy czynnikowej oszacowano wskaźnik syntetyczny rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów. Wykorzystując 51 zmiennych pierwotnych przy zastosowaniu metody Kaisera² wyizolowano 10 czynników głównych (zmiennych wtórnych), które miały największy wpływ na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy. Odzwierciedlały one 74,92% zmienności ogólnej lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego. W ramach czynnika 1 najsilniejszy wpływ na poziom lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego miały takie zmienne objaśniające pierwotne, jak: liczba podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym, liczba mieszkań, liczba jednostek gospodarczych w handlu oraz liczba jednostek gospodarczych pośrednictwa finansowego. W przypadku pozostałych dziewięciu czynników najsilniejszy wpływ na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy wywierały: liczba obiektów noclegowych ogółem (czynnik 2), powierzchnia powiatu (czynnik 3), przyrost naturalny na 1000 osób (czynnik 4), zużycie wody na 1 mieszkańca (czynnik 5), przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania (czynnik 6), przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (czynnik 7), liczba zwiedzających muzea (czynnik 8), powierzchnia rezerwatów przyrody (czynnik 9) i liczba czytelników bibliotek publicznych na 1000 osób (czynnik 10).

Najsilniejszymi destymulantami rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów były: odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym (czynnik 1), liczba ludności na 1 aptekę (czynnik 2), liczba ludności na 1 km² (czynnik 3), zgony na 1000 ludności (czynnik 4), powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu (czynnik 5), odsetek ludności korzystającej z kanalizacji (czynnik 6), odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym (czynnik 7), liczba ludności na 1 aptekę (czynnik 8), liczba jednostek w administracji publicznej (czynnik 9) i liczba wsi (czynnik 10). W latach 2002-2007 średni poziom rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów systematycznie wzrastał z poziomu 0,37 w 2002 r. do 1,89 w 2007 r. Najniższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu odnotowano na poziomie -5,52, a najwyższy 38,01 (tab. 1).

W zakresie udzielonych przez BS kredytów dla sektora niefinansowego w latach 2002-2007 sytuacja była podobna (tab. 2). Średnia wartość kredytów udzielanych przez banki spółdzielcze na terenie poszczególnych powiatów wynosiła od 9,5 w 2007 r. do 10,9 mln zł w 2004 r. W całym badanym okresie średnie kwoty kredytów dla sektora niefinansowego udzielane przez BS na terenach poszczególnych powiatów wynosiły około 10 mln zł. W przypadku udzielonych kredytów dla sektora budżetowego odnotowano w poszczególnych BS powolny wzrost z poziomu 0,28 w 2002 r.

Tabela 1. Średni poziom rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów, na terenie których prowadziły działalność badane banki spółdzielcze w latach 2002-2007

Rok	Wskaźnik rozwoju społeczno-gospodarczego					
	n	$\bar{x}$	s_x	min	max	
2002	310	0,37	a	0,29	-5,52	37,02
2003	269	0,96	a	0,31	-5,35	37,48
2004	216	1,06	a	0,35	-5,22	37,65
2005	155	1,22	a	0,41	-5,06	38,01
2006	84	1,15	a	0,55	-4,93	37,96
2007	50	1,89	a	0,72	-4,77	37,98
2002-2007	1084	0,91	-	-	-	-

n – liczba badanych powiatów, $\bar{x}$ – średnia wartość badanej cechy [%], wystąpienie co najmniej jednej identycznej litery w dwóch porównywanych grupach oznacza brak istotności różnic między średnimi przy $p \leq 0,05$, s_x – błąd standardowy średniej, min – najniższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu, max – najwyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu.
Źródło: opracowanie własne.

² Wyodrębniono 10 czynników głównych, które wykazywały wartość własną wyższą niż 1.

Tabela 2. Średnia wartość kredytów dla sektora niefinansowego i budżetowego udzielanych przez banki spółdzielcze w Polsce w latach 2002-2007 [mln zł]

Rok	Liczba BS	Kredyty dla sektora niefinansowego			Kredyty dla sektora budżetowego			Kredyty dla sektora niefinansowego i budżetowego		
		n	$\bar{x}$	s_x	$\bar{x}$	s_x	$\bar{x}$	s_x		
2002	312	9,67	ab	0,30	0,28	a	0,05	9,95	a	0,31
2003	270	10,40	a	0,32	0,28	a	0,06	10,68	ab	0,33
2004	217	10,90	ab	0,36	0,31	a	0,06	11,21	ab	0,37
2005	155	10,20	ab	0,42	0,30	a	0,08	10,50	ab	0,44
2006	84	9,83	ab	0,57	0,47	a	0,10	10,30	ab	0,60
2007	50	9,57	b	0,74	0,50	a	0,13	10,07	b	0,77
2002-2007	1088	10,20	-	-	0,31	-	-	10,51	-	-

Oznaczenia jak w tab. 1.

Źródło: opracowanie własne.

do 0,50 mln zł w 2007 r. Banki spółdzielcze w całym badanym okresie średnio udzielały kredytów na kwotę 0,3 mln zł.

W zakresie kredytów dla sektora niefinansowego i budżetowego najwyższe średnie kwoty udzieliły BS w 2004 r. (11,2 mln zł), a najniższe w 2002 r. (9,95 mln zł). Średnia wartość wszystkich kredytów przypadających na jeden bank spółdzielczy, działający na terenie powiatu w całym badanym okresie wynosiła 10,5 mln zł. Reasumując, należy stwierdzić, że w portfelu kredytowym badanych banków spółdzielczych w Polsce dominowały kredyty udzielane dla sektora niefinansowego, natomiast kredyty dla sektora budżetowego odgrywały marginalne znaczenie – stanowiły ok. 2-3% ogólnej kwoty kredytów (tab. 2). W latach 2002-2007 stwierdzono ujemną korelację (-0,08) między rozwojem społeczno-gospodarczym powiatów a wielkością udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego (tab. 3). Statystycznie istotne ujemne korelacje odnotowano w latach 2002-2003, zaś statystycznie dodatnie w 2007 r. W przypadku zależności między poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów a wartością udzielonych kredytów dla sektora budżetowego odnotowano w badanych latach wartości dodatnie, jak i ujemne, ale statystycznie nieistotne. Prawie identyczny związek, jak w przypadku rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów a wielkością udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego wystąpił w przypadku kredytów dla sektora niefinansowego i budżetowego. Współczynniki korelacji między badanymi zmiennymi były statystycznie istotnie ujemne w latach 2002-2003 i statystycznie istotnie dodatnie w 2007 r.

Oszacowano również wskaźniki korelacji i regresji między poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego a wielkością udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego i budżetowego w poszczególnych województwach Polski w latach 2002-2007. Z danych wynika, że korelacje statystycznie ujemne między lokalnym rozwojem społeczno-gospodarczym a wielkością udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego wystąpiły w województwach: świętokrzyskim i wielkopolskim, zaś dodatnie w województwie łódzkim. Stwierdzono również dodatnie zależności między poziomem lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego a wielkością udzielonych kredytów dla sektora budżetowego w województwach: dolnośląskim, opolskim i pomorskim, zaś ujemne w lubelskim. Prawie identyczne współczynniki korelacji wystąpiły między lokalnym rozwojem społeczno-gospodarczym a wielkością udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego oraz lokalnym rozwojem społeczno-gospodarczym a wielkością udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego i budżetowego razem wziętych. Główną przyczyną tego stanu było to, że kredyty dla sektora budżetowego w ogólnej kwocie kredytów stanowiły tylko 2-3%, a więc decydujący wpływ na uzyskane wyniki miały kredyty dla sektora niefinansowego.

Ogólnie można powiedzieć, że rozwój społeczno-gospodarczy jest procesem powolnym i długotrwałym, dlatego nie należy być zaskoczonym, że korelacje pomiędzy lokalnym rozwojem społeczno-gospodarczym a wartością udzielonych kredytów były niskie. Należy również podkreślić, że banki spółdzielcze, jako instytucje mikrofinansów udzielały na terenach powiatów dość niskich kwot kredytów, stąd nie należy oczekiwać w krótkim czasie szybkich efektów ich oddziaływania na lokalny rozwój społeczno-gospodarczy. Banki spółdzielcze głównie finansowały rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich oraz małą i średnią przedsiębiorczość na terenach małych miast i wsi.

Tabela 3. Związek między poziomem lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego a wielkością udzielonych kredytów dla sektora niefinansowego i budżetowego przez banki spółdzielcze w Polsce w latach 2002-2007

Wyszczególnienie		Kredyty dla sektora niefinansowego	Kredyty dla sektora budżetowego	Kredyty dla sektora niefinansowego i budżetowego	
Wskaźnik syntetyczny lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego	2002	<i>n</i>	309	309	309
		<i>r</i>	-0,18 ^x	0,03	-0,16 ^x
		<i>b</i>	$-1,66 * 10^{-7} x$	$1,33 * 10^{-7}$	$-1,39 * 10^{-7} x$
	2003	<i>n</i>	268	268	268
		<i>r</i>	-0,15 ^x	0,05	-0,13 ^x
		<i>b</i>	$-1,46 * 10^{-7} x$	$2,13 * 10^{-7}$	$-1,19 * 10^{-7} x$
	2004	<i>n</i>	215	215	215
		<i>r</i>	-0,11	-0,06	-0,11
		<i>b</i>	$-1,04 * 10^{-7}$	$-8,65 * 10^{-7}$	$-1,04 * 10^{-7}$
	2005	<i>n</i>	154	154	154
		<i>r</i>	-0,02	-0,04	-0,02
		<i>b</i>	$-1,70 * 10^{-8}$	$-4,49 * 10^{-7}$	$-1,97 * 10^{-8}$
	2006	<i>n</i>	83	83	83
		<i>r</i>	0,15	-0,05	0,14
		<i>b</i>	$1,47 * 10^{-7}$	$-3,41 * 10^{-7}$	$1,40 * 10^{-7}$
2007	<i>n</i>	49	49	49	
	<i>r</i>	0,30 ^x	0,06	0,30 ^x	
	<i>b</i>	$3,96 * 10^{-7} x$	$2,86 * 10^{-7}$	$3,68 * 10^{-7} x$	
2002-2007	<i>n</i>	1083	1083	1083	
	<i>r</i>	-0,08 ^x	0,02	-0,07 ^x	
	<i>b</i>	$-7,69 * 10^{-8} x$	$1,23 * 10^{-7}$	$-6,69 * 10^{-8} x$	

n – liczba badanych banków, ^x – współczynnik korelacji *r* i współczynnik regresji *b* statystycznie istotny przy $p \leq 0,05$.
Źródło: badania własne.

Podsumowanie i wnioski

1. W latach 2002-2007 odnotowano systematyczny wzrost rozwoju społeczno-gospodarczego badanych powiatów w Polsce. Wykorzystując opracowany wskaźnik syntetyczny rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów należy stwierdzić, że poziom lokalnego rozwoju wzrósł z poziomu 0,37 w 2002 r. do poziomu 1,89 w 2007 r.
2. Głównymi stymulantami rozwoju społeczno-gospodarczego powiatów są: liczba podmiotów gospodarczych w sektorze prywatnym, liczba podmiotów gospodarczych w handlu oraz w sektorze pośrednictwa finansowego, powierzchnia powiatu, przyrost naturalny na 1000 osób, przeciętne wynagrodzenie pracowników oraz powierzchnia rezerwatów przyrody. Do najważniejszych destymulant lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego można zaliczyć: odsetek ludności poprodukcyjnej, liczba ludności na 1 km², zgony na 1000 ludności, powierzchnia obszarów chronionego krajobrazu oraz liczba wsi na terenie powiatu.
3. W latach 2002-2007 średnia wartość kredytów udzielanych przez banki spółdzielcze na terenie powiatów była niska i wynosiła około 10 mln zł. Głównym ograniczeniem takiego stanu były niskie kapitały własne banków spółdzielczych. W portfelu kredytowym badanych banków spółdzielczych w Polsce dominowały kredyty udzielane dla sektora niefinansowego, natomiast kredyty dla sektora budżetowego odgrywały marginalne znaczenie – stanowiły one około 2-3% ogólnej kwoty kredytów.
4. Korelacje między wielkością kredytów udzielonych przez banki spółdzielcze a lokalnym rozwojem społeczno-gospodarczym były ujemne w latach 2002-2005 oraz dodatnie w latach 2006-2007. Oszacowane korelacje zawarte były w przedziale od -0,16 do 0,3. Główną przyczyną takiego stanu wydają się niskie kwoty kredytów, jakie udzielały banki spółdzielcze na terenach badanych powiatów. Poza tym rozwój społeczno-gospodarczy jest procesem powolnym, stąd efekty wspomaganie finansowego banków spółdzielczych można dostrzec dopiero w długim okresie czasu.

5. Zracji, że banki spółdzielcze mają bardzo wiele placówek bankowych na terenach wiejskich, powinny one wspierać i realizować koncepcję zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich. Banki te powinny być aktywnym uczestnikiem wspólnej polityki rolnej, spójności, środowiskowej oraz wielu innych polityk branżowych mających istotny wpływ na zrównoważony rozwój, którego istotą jest zaspakajanie potrzeb obecnego pokolenia nie ograniczając możliwości zaspakajania potrzeb przyszłych pokoleń.
6. Banki spółdzielcze powinny być aktywnym uczestnikiem polityki społecznej i regionalnej w Polsce. Powinny one w swej działalności cały czas rozwijać paradygmat ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej i regionalnej. Ich aktywność powinna być skierowana szczególnie na małe miasta i obszary wiejskie, w których stopień wykluczenia społecznego jest największy.
7. Banki spółdzielcze powinny obsługiwać również klientów o niskich dochodach, którzy w bankach komercyjnych nie mają dostępu do usług finansowych. Szczególnie banki te powinny brać przykład z działalności mikrofinansowej Grameen Bank w Bangladeszu, który wraz ze swym założycielem Muhammadem Yunusem otrzymali w 2008 r. Pokojową Nagrodę Nobla. Głównym celem działalności tego banku było ograniczenie ubóstwa oraz wzrost lokalnego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Literatura

- Aczel A.D.** 2000: Statystyka w zarządzaniu. PWN, Warszawa.
- Ahmed S.M., Ansari M.I.** 1998: Financial Sector Development and Economic Growth: The South-Asian Experience. *Journal of Asian Economics*, vol. 9(3), s. 503-517.
- Al-Yousif Y.K.** 2002: Financial development and economic growth. Another look at the evidence from developing countries. *Review of Financial Economics*, vol. 64.
- Bernanke B.** 1983: Non monetary effects of the financial crisis in propagation of the great depression. *American Economic Review*, vol. 73(3), s. 257-276.
- Bernanke B.** 1986: Alternative explanations of the money-income correlation. Carnegie Rochester Conference Series on Public Policy, vol. 25, s. 49-99.
- Bernanke B., James H.** 1991: The gold standard, deflation and financial crisis in the great depression: An international comparison. [W:] *Financial markets and financial crises. A National Bureau of Economic Research Project report* (red. R. Hubbard). University of Chicago Press, Chicago.
- Calderon C., Liu L.** 2003: The direction of causality between financial development and economics growth. *Journal of Development Economics*, vol. 72.
- De Gregorio J., Guidotti P.E.** 1995: Financial development and economic growth. *World Development*, vol. 23.
- Diepenbeek W.J.J., De Vries Y.B.** 2004: Co-operative banking and the social economy in the Netherlands. [W:] *Banca cooperativa y economica social en Europa*. Published by the Union Nacional de Cooperativas de Crédito, Spain.
- Goldsmith R.** 1969: Financial structure and development. Yale University Press, New Haven.
- Grenwood J., Jovanovic B.** 1990: Financial development, growth and the distribution of income. *Journal of Political Economy*, vol. 98(5), s. 1076-1107.
- Krahen J.P., Schmidt R.H.** 1994: Development finance as institution building. A new approach to poverty – oriented banking. Westview Press, Boulder – San Francisco – Oxford.
- Lucas R.E.** 1988: On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, vol. 69, s. 177-192.
- Lucchetti R., Papi L., Zazzaro A.** 2001: Banks' Inefficiency and Economic Growth. A Micro-Macro Approach. *Scottish Journal of Political Economy*, vol. 48(4), s. 400-424.
- Marciniak S.** 2006: Makro- i mikroekonomia. Podstawowe problemy. PWN, Warszawa.
- Marks K.** 1906: Capital: A critique of political economy, vol. I. The Process of Capitalist Production. Charles H. Kerr and Co, Chicago.
- Perroux F.** 1961: L'économie du XXe siècle. Reprint PUG, Paris.
- Piasecki R.** 2003: Rozwój gospodarczy a globalizacja: ekonomia rozwoju w zderzeniu z rzeczywistością. PWE, Warszawa.
- Robinson J.** 1952: The generalization of the general theory. Macmillan, London.
- Schreft S.L.** 1990: Credit controls. *Economic Review*, vol. 76(6), s. 25-55.
- Shan J.Z., Moris A.G., Sun F.** 2001: Financial development and economic growth: An Egg-and-Chicken Problem? *Review of International Economics*, vol. 9(3), s. 443-454.
- Stiglitz J.E.** 1994: The role of the state in financial markets. Proceedings of The World Bank Annual Conference on Development Economics.

Summary

In this article the author presented the impact of cooperative banks credit activities on a local socio-economic development. The obtained data show that the impact was weak. Estimated correlations between study variables were included in the range of -0,16 to 0,3.

Adres do korespondencji:

dr Tomasz Siudek
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa
tel. (22) 593 42 26, e-mail: tomasz_siudek@sbggw.pl